

31.10.2019

19-724

Statsrådets kansli
31.10.2019

Tillsättande av en sannings- och försoningskommission för samer

Statsrådet i samarbete med sametinget och skolternas byastämma

1. Inledning

Sannings- och försoningskommissioner har sitt ursprung i 1970-talet. En sanningskommission (i internationella sammanhang truth commission) eller sannings- och försoningskommission (truth and reconciliation commission, TRC) är en process där man granskar kollektiva oförrätter som skett tidigare i landets historia. Syftet med att reda ut sanningen om vad som skett är bland annat att förhindra att samma oförrätter upprepas. Tyngdpunkten i arbetet ligger på en bättre framtid. Sannings- och försoningskommissioner har inrättats i cirka 40 länder. Sannings- och försoningskommissionen Truth and Reconciliation (1996–2002), som granskade apartheid i Sydafrika, är den internationellt mest kända kommissionen. Av de processer som direkt berör urfolk är å sin sida Kanadas The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015) den mest kända.

I Sverige har sametinget tillsammans med diskrimineringsombudsmannen sedan 2015 utrett förutsättningarna att inleda en sannings- och försoningsprocess. Sveriges regering har på sametingets initiativ sommaren 2019 beslutat att gå vidare i ärendet och inlett förhandlingar med sametinget om tillsättande av en försoningskommission. Samerna i Sverige och Svenska kyrkan har tidigare tillsammans engagerat sig i en vitboksprocess om Svenska kyrkans agerande mot samerna. Stortinget i Norge tillsatte i juni 2018 en sannings- och försoningskommission bestående av tolv personer för en fyraårig mandatperiod för att utreda den förnorskningspolitik som samerna som urfolk och kvänerna som nationell minoritet blivit utsatta för från början av 1800-talet till i dag. I sitt åtgärdsprogram för valperioden 2016–2019 har Finlands sameting skrivit in att en sanningskommission ska inrättas. Därför har sametinget föreslagit för finska staten att en sannings- och försoningsprocess inleds.

2. Hur sannings- och försoningsprocessen framskrider och bereds

Sameparlamentarikerkonferensen i Trondheim i samband med 100-årsjubileet av det samiska gränsöverskridande politiska samarbetet dryftade frågan om sanning och försoning och antog ett gemensamt uttalande den 7 februari 2017 (17/1156-1). Vid sitt möte den 5 maj 2017 kom sametingets styrelse och statsminister Juha Sipilä överens om att en sannings- och

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Statsrådets kansli
PB 23
00023 Helsingfors
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmansgatan 1 A
Helsingfors
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

försoningsprocess inleds så att man senare kommer överens om närmare detaljer. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering fortsätter sannings- och försoningskommissionens arbete.

För statens del är det statsrådets kansli i samarbete med justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet som har ansvarat för beredningen av sannings- och försoningsprocessen. Processen har beretts i intensiv växelverkan med sametinget och skolternas byastämma. I syfte att bereda sannings- och försoningsprocessen har sametingets sammanträde fört flera remissdebatter och hört olika parter om inrättandet av en sannings- och försoningskommission. Ärendet har även behandlats vid skolternas byastämmor.

För att skapa ett tillräckligt informationsunderlag ordnades det i februari 2018 ett seminarium om internationella erfarenheter av sannings- och försoningskommissioner och i maj–juni 2018 ett flertal samråd både inom och utanför samernas hembygdsområde. Samrådsrapporten publicerades i november 2018 (statsrådets kanslis publikationsserie 14/2018).

Sametinget och Finlands regering informerade riksdagsgrupperna om sannings- och försoningsprocessen den 21 november 2018. Vid mötet diskuterades också på vilka sätt riksdagen över valperioden behöver stödja och engagera sig i processen samt på vilka sätt processen bör främjas.

I statsbudgeten 2019 har det reserverats ett anslag på 1,5 miljoner euro för främjande av den sannings- och försoningsprocess som gäller samerna samt för inrättande av en kommission och för kommissionens arbete. Det psykosociala stöd som sannings- och försoningsprocessen förutsätter har beretts under ledning av social- och hälsovårdsministeriet. Som en del av sannings- och försoningsprocessen har statsrådets kansli inlett förhandlingar om stärkande av urfolkens kompetens i försoningsfrågor i samarbete med Giellagas-institutet vid Uleåborgs universitet. Avsikten är att anslaget i budgeten också ska täcka utgifter som hänför sig till psykosocialt stöd och kompetens i försoningsfrågor.

Förhandlingarna om sannings- och försoningskommissionens mandat inleddes mellan staten, sametinget och skolternas byastämma i februari 2019 i Sevettijärvi under ledning av statssekreterare Paula Lehtomäki, sametingets ordförande Tiina Sanila-Aikio och skolternas förtroendeman Veikko Feodoroff. Innehållet i det förslag till mandat som utarbetades vid förhandlingarna slutredigerades vid möten som hölls via distanskontakt den 17 april 2019 och den 26 april 2019. Staten deltog i dessa möten på tjänstemannanivå.

Mandatet uppdaterades den 31 oktober 2019 vid förhandlingar mellan staten, sametinget och skolternas byastämma som fördes under ledning av statssekreterare Raimo Luoma. Nästa steg är att det mandat som nu föreslås för sannings- och försoningskommissionen (avsnitt 3) behandlas vid regeringens förhandlingar, sametingets sammanträde och skolternas byastämma. Om parterna godkänner innehållet i mandatet inleds utnämningen av ledamöter i kommissionen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Statsrådets kansli
PB 23
00023 Helsingfors
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmangatan 1 A
Helsingfors
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3. Sannings- och försoningskommissionen

3.1 Kommissionens namn

Sannings- och försoningskommissionen för samer

Kommissionen är självständig och oberoende i sitt arbete.

3.2 Uppdrag

Samerna är det enda urfolket i EU. Samernas ställning som urfolk tryggas i Finlands grundlag. Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

Syftet med sannings- och försoningsprocessen är att identifiera och bedöma diskriminering både i det förflutna och i dag, inklusive statens assimilationspolitik, och kränkningar av samernas rättigheter, utreda hur dessa påverkar samerna och deras samhälle i dag samt lägga fram förslag om hur man kan främja kontakten såväl mellan samerna och finska staten som samerna emellan. Genom sannings- och försoningsprocessen strävar man dessutom efter att öka medvetenheten om samerna som Finlands urfolk. Avsikten är också att finska staten som resultat av sannings- och försoningsprocessen bär sitt ansvar och tillsammans med sametinget, skolternas byastämman och andra samiska aktörer främjar tillgodoseendet av samernas rättigheter i Finland.

3.3 Mål

Målet för kommissionens arbete är att sammanställa och synliggöra samernas erfarenheter av finska statens och olika myndigheters agerande och de konsekvenser som det har och har haft för samerna som urfolk och individer.

Genom att bilda sig en gemensam uppfattning om diskriminering både i det förflutna och i dag, inklusive statens assimilationspolitik, och om kränkningar av samernas rättigheter skapar kommissionen en grund för försoning mellan samerna och staten, för en strukturell ändring och för en förtroendebaserad växelverkan som stöder samernas möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, inklusive sina traditionella näringar där kopplingen till mark och vatten står i centrum.

Kommissionen ska i sitt arbete sträva efter att beakta de centrala förändringsfaktorer som påverkar tillgodoseendet av samernas rättigheter, till exempel klimatförändringar.

Kommissionens arbete ska hjälpa till att lösa och hantera de trauman som samerna bär från generation till generation, både som folk och som individer.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Statsrådets kansli
PB 23
00023 Helsingfors
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmansgatan 1 A
Helsingfors
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Med tanke på att samerna är ett folk i fyra länder och att motsvarande sannings- och försoningsprocesser pågår eller planeras i Norge och Sverige, är det skäl att i kommissionens arbete beakta ett nordiskt perspektiv och skapa kontakter med de övriga processerna i Norden.

Ett ytterligare mål för kommissionens arbete är att öka kunskapen om samerna och samekulturen bland majoritetsbefolkningen och på så sätt skapa förutsättningar för en positiv utveckling av relationerna mellan befolkningsgrupperna.

3.4 Uppgifter och resurser

Sannings- och försoningskommissionen ska utarbeta en rapport om sitt arbete. Rapporten ska också innehålla åtgärdsförslag. Sannings- och försoningskommissionens rapport överlämnas till statsrådet, sametinget och skolternas bystämma före den 30 november 2022. Om kommissionen anser det vara ändamålsenligt kan den också utarbeta mellanrapporter om sitt arbete. Statsrådet kan informera riksdagen om detta.

Kommissionen kan inrikta sin verksamhet och organisera sig på det sätt den finner lämpligt och inrätta till exempel arbetsgrupper eller sektioner för att fullgöra sitt uppdrag och uppnå de mål som ställts upp.

Kommissionen ska utse en generalsekreterare och eventuella andra sekretariatsmedlemmar.

Statsrådets kansli anvisar ett anslag för kommissionens verksamhet.

3.5 Annat att beakta

Psykosocialt stöd utgör en väsentlig del av processen. Samerna ska ha tillgång till mentalt och psykiskt stöd på samiska och på det sätt som deras kulturbakgrund förutsätter.

Det är önskvärt att de olika myndigheterna samarbetar med kommissionen och hjälper på begäran kommissionen att utföra sina uppgifter. Kommissionen kan samla in information och också på annat sätt samarbeta med till exempel universitet.

Försoningsprocessens material arkiveras i Riksarkivets Samearkiv.

3.6 Sammansättning

Ledamöterna i sannings- och försoningskommissionen är personer som åtnjuter ett brett förtroende bland samerna och i det finska samhället. Ledamöterna är oberoende och representerar inte den aktör som har föreslagit eller utsett dem. I kommissionen ska finnas ledamöter med specialkunskaper om samernas levnadsförhållanden, språk och kultur. Vid utnämningen av kommissionen ska de olika samiska språkgrupperna beaktas på jämlikt sätt. Vid utnämningen av kommissionen ska man också sträva efter att beakta en jämlik representation av könen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Statsrådets kansli
PB 23
00023 Helsingfors
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmangatan 1 A
Helsingfors
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Kommissionen tillsätts av statsrådet i nära samarbete med sametinget och skolternas byastämma. Kommissionen har fem ledamöter. Av kommissionsledamöterna väljs två på framställning av statsrådet, två på framställning av sametinget och en på framställning av skolternas byastämma.

Som stöd för sannings- och försoningsprocessen inrättas det en parlamentarisk uppföljningsgrupp. Till gruppen bjuds in representanter för de partier som är företrädde i riksdagen, liksom också representanter för sametinget och skolternas byastämma och för evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkan. Ordförande för uppföljningsgruppen är statssekreteraren vid statsrådets kansli.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Statsrådets kansli
PB 23
00023 Helsingfors
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmansgatan 1 A
Helsingfors
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi